

ENFLASYONU DÜŞÜRME PROGRAMI VE KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELER

GAZİ ERÇEL

BAŞKAN

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

31 AĞUSTOS 2000

İZMİR

Dünya genelinde özellikle 1980’li yıllarda artarak devam eden globalleşme ve finansal liberalizasyon süreci, beraberinde değişen koşullara ve yeniliklere hızla uyum sağlayabilen şirketlerin önemini artırmıştır. Büyük ölçekli işletmelerin ekonomik ve siyasi konjonktürdeki değişimler karşısında hareket kabiliyetinin sınırlı olması, teknolojideki en son gelişmelerin bu şirketlere adaptasyonunun maliyetinin yüksekliği nedeniyle uyum sorununun yaşanması, ekonomide

meydana gelen değişikliklere uyum sağlama esnekliği yüksek ve konjonktürel dalgalanmalara, ekonomik ve mali krizlere karşı daha esnek olan, ekonomik ve sosyal yaşamın temel istikrar unsurlarından biri olarak gördüğümüz KOBİ'lerin dünya genelinde önemini daha da artırmıştır. "Küçük güzeldir" felsefesini güçlendirmiştir.

Yayınlanan son veri olan 31.12.19997 itibariyle, Türkiye'nin toplam sanayi işletmelerinin % 99.5'ini oluşturan KOBİ'lerin (1-200 arası işgücü istihdam eden kuruluşlar) toplam istihdam içindeki payları % 59.9, toplam katma değer içindeki payları ise % 28.6'dır.

KOBİ'lerin Türkiye ekonomisine sağladığı yararlardan bahsederek;

- İstihdam imkanı yaratmaları,
- Sanayiye vasıflı eleman yetiştirmeleri,
- Yeni girişimcilere açık bir yapıda olmaları itibariyle rekabet ortamını sağlamış olmaları,
- Türkiye'nin tüm bölgelerine dağılmış olmalarının ve özellikle gelişmekte olan bölgelerimizin ekonomik canlanmalarına katkısı ile bölgeler arası dengesizliğin giderilmesinde önemli rol oynamaları ve
- Gerek bölgesel gerekse kişiler arası gelir dağılımındaki dengesizliği azaltmaları

gibi özelliklerini sıralamak mümkündür. Ancak, KOBİ'lerin bu tür faydalarının maksimize edilebilmesi ve ekonomide sürdürülebilir bir büyümenin yakalanmasına katkılarının sürekliliğinin sağlanması açısından karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Ülkemizde genellikle aile işletmesi özelliği taşıyan KOBİ'lerin karşılaştığı sorunların bazılarını ise,

- teknoloji eksikliğinden kaynaklanan üretim,
- düşük kapasite ve yüksek maliyet unsurlarından kaynaklanan pazarlama,

- özkaynak yetersizliği ve risklerin yönetilmesinde yeterli bilgi donanımına sahip bulunulmaması nedeniyle karşılaşılan finansman sorunları,
- profesyonel ve yetişmiş insan gücü temininde karşılaşılan sorunlar olarak sıralamak mümkündür.

Şüphesiz, KOBİ'lerin içinde buldukları sorunlarını, faaliyet gösterdikleri ekonomilerdeki gelişmelerden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Bu sebeple ülkemizde uygulanan istikrar politikası ve elde edilen sonuçlar, KOBİ'lerin sorunları ve gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır.

AB ile bütünleşme sürecinin getirdiği rekabet ortamının yanısıra, uzun yıllardır yaşanan enflasyonist ortam ve özellikle 1999 yılında yaşanan ekonomik durgunluk, bu işletmelerin finansman gereksinimini ve ulusal ve uluslararası krizlere karşı kırılganlığını daha da artırmaktadır. Bu nedenle, enflasyonu düşürmeye ve makroekonomik dengeleri sağlamaya yönelik olarak uygulanmakta olan program KOBİ'ler tarafından desteklenmelidir.

Dünya genelinde global krize yol açan ülke ekonomilerinde yaşanan olumlu gelişmeler sonucu global krizin büyük ölçüde atlatıldığı bir ortamda, yurtiçinde bankacılık ve sosyal güvenlik konularında yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, IMF ile stand – by anlaşmasının yapılması, hükümetin döviz kuru, enflasyon hedefi ile kamu maliyesine ilişkin aldığı kararlar ekonomi genelinde olumlu bir havanın oluşmasına neden olmuş, reel ve mali kesimde önemli gelişmeler elde edilmiştir.

2000 yılında faiz oranlarında sağlanan hızlı gerileme, ekonominin yeniden canlanmaya başlaması ve GSMH'da reel artışın sağlanması, özellikle de enflasyon oranının hızlı bir gerileme sürecine girmesi uygulanan programın başarısı açısından temel göstergelerdir.

Uygulanan politikalarla enflasyon oranının gerilemesi ve bundan sonra da porogram hedefleri doğrultusunda tek haneli rakamlara ulaşılması KOBİ'ler açısından önem taşımaktadır. Uygulanan program neticesinde;

- Enflasyonun gelir dağılımını bozucu etkisi dikkate alındığında, enflasyon oranının gerilemesi hane halkının satın alma gücünü artıracak ve gelir düzeyi düşük kesimlerin gelirlerinde artışa neden olacaktır.
- Diğer taraftan, düşen enflasyon sonucu artacak gelirin yansımaları KOBİ'ler açısından pazar genişlemesi şeklinde gelişme gösterecektir.
- KOBİ'lerin tüm ülke sathına dağıldığı dikkate alındığında geri kalmış bölgelerdeki girişimcilerin gelir ve sermaye birikimleri de artacaktır.
- Firmaların, faiz oranları ve döviz kurlarından kaynaklanan risklerinin ve üretim maliyeti artışlarının büyük ölçüde önüne geçilecektir.
- Bundan sonraki dönemlere ilişkin belirsizliğin azalması neticesinde gelecekle ilgili yatırım kararlarının daha rasyonel verilebilme imkanı elde edilecektir.
- KOBİ'lerde çalışanların ücretlerinde reel artışlar gözlenecek, bu ise yaşam standartlarını arttıracaktır.
- Makroekonomik dengesizliklerden arındırılmış ve AB üyesi olmuş bir Türkiye'de bu durumdan en büyük yararı KOBİ'ler sağlayacaktır.

Ancak, KOBİ'lerin genişleyen pazar içinde daha büyük pay alabilmeleri için gerekli olan hamleleri de gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Bu çerçevede KOBİ'lerin;

- aile işletmesi hüviyetinden sıyrılıp, kurumsallaşmaya gitmesi,
- kurumsal idare ve etik anlayışlarının gelişmesi,
- değişen piyasa şartları ve teknolojiler karşısında gerekli teknik ve mesleki bilgilere sahip olan profesyonel yöneticilerle çalışması,
- küçük ölçekli yapıda kalma veya orta ölçekli yapıya geçme stratejilerinin belirlenmesi önem taşımaktadır.

Bu aşamada Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin¹ sayılarının artırılması, KOBİ'lerin daha rasyonel davranmalarına ve pazar paylarını artırmalarına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. KOBİ'leri tek bir organizasyon altında toplayarak yurtdışı pazarlara açılmalarını, yurtiçi ve yurtdışında rekabet şanslarını artırmalarını ve bu suretle faaliyetlerini daha etkin kılmalarını sağlayan Sektörel Dış Ticaret Şirketi uygulaması;

- globalleşme olgusuna paralel olarak dünya ülkeleri arasında hızla artan uluslararası rekabet ortamı çerçevesinde, küçük ve orta boy işletmelerin ekonomiye olan katkılarının artırılması ve
- özellikle ihracat potansiyellerinin değerlendirilmesi açısından

çok önemlidir.

Önümüzdeki dönemlerde sadece Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin değil, bütün KOBİ'lerin ölçek ekonomilerinden yararlanmalarına imkan sağlayacak gelişmeleri yakalayabilecekleri bir ortamın oluşacağı görülmektedir. Bu nedenle şimdiden, KOBİ'lerin yapısal sorunlarını gidermeye yönelik olarak tedbirler alması, bilgi, deneyim, sermaye ve kadrolarındaki eksikliklerin giderilmesi ve yeni oluşumlara uygun örgütlenme yapısına kavuşmaları gerekmektedir.

KOBİ'lere yönetim danışmanlığı hizmeti veren KOSGEB, İGEME, TOSYÖV gibi kuruluşlar ile TOSYÖV tarafından kurulan KOBİ-AR gibi araştırma merkezleri, bu şirketlerin gelişmesi ve özellikle uluslararası piyasalarda daha rekabetçi yapıya kavuşmaları açısından önemlidir.

Diğer taraftan, 19.2.1999 tarih ve 99/12474 sayılı **Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar**, KOBİ'lerin teşviki açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Bu kararın amacı, KOBİ'lerin kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedeflere uygun olarak korunmalarını, teşvik edilmelerini, üretim ile kalite ve standartlarını artırmalarını, ürün geliştirmeye yönelik talepleri karşılamalarını, istihdam yaratmalarını ve

¹ Bu şirketler, 18 Mayıs 1995 tarih ve 22287 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 95/4 sayılı tebliğ ile düzenlenmiştir. Normal yörelerde, 1-200 arasında işçi istihdam eden, aynı üretim dalında faaliyette bulunan, asgari 10 küçük ve orta büyüklükteki (kalkınmada öncelikli yörelerde 5) işletmenin bir araya gelmesiyle, en az 10 milyar (kalkınmada öncelikli yörelerde 5 milyar TL) ödenmiş sermayeli anonim şirket olarak kurulması gereken şirketlerdir. Hiçbir ortağın sermaye payı, toplam şirket sermayesinin normal yörelerde % 10 ve kalkınmada öncelikli yörelerde % 20'sinden fazlası olamaz.

Gümrük Birliđi içerisinde rekabet edebilmelerini teminen hazırlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak, KOBİ'lerin yatırım Teşvik Fonunda kredi kullanabilmeleri ve Kararda belirtilen çeşitli vergi istisnalarından yararlanabilmeleri için Halk Bankası aracılığı ile Yatırım Teşvik Belgesi almaları gerekmektedir. 1999 yılında 1.736 adet, 2000 yılının ilk beş ayında da 572 adet teşvik belgesi verilmiştir. Bu teşvik belgelerine istinaden 1999 yılında yapılan sabit yatırım tutarı 59,9 trilyon TL (2000 yılının ilk 5 ayında 23 trilyon TL) ve aktarılan kredi tutarı ise 43,9 trilyon TL'dir (2000 yılının ilk 5 ayında 17,1 trilyon TL).

KOBİ'lerin yurtiçi ve yurtdışı pazarlarda rekabet etme güçlerini artırmaya yönelik gelişmeler şüphesiz

- milli gelirin artması,
- bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesi,
- gelir dağılımının düzelmesi

gibi pek çok konuda fayda sağlayacaktır. Bunların dışında diğer önemli bir etki ise mali kesimde ve özellikle bankacılık sektöründe ortaya çıkacaktır.

Özkaynak yapıları yeterince güçlü olmayan bu şirketler için, finansman gereksinimlerinin karşılanabileceği en önemli yer bankalardır. Bu aşamada, özellikle Halk Bankası ve Eximbank tarafından sağlanan finansal destekler önem kazanmaktadır. Bilindiđi gibi, Halk Bankası ve Eximbank, kendi kaynaklarının yanısıra, yurtiçi ve yurtdışı fonlar ile yurtdışından sağlanan kredi imkanlarını, KOBİ'lerin finansman gereksinimlerini karşılamaya yönelik olarak kullanmaktadır. Bu doğrultuda Halk Bankası tarafından kullanılan toplam kredilerin % 50'den fazlası KOBİ nitelikli şirketlere kullanılan kredilerden oluşmaktadır. Eximbank'ın doğrudan ve diğer ticari bankalar aracılığı² ile kullandığı kredilerin oranı % 40 civarında bulunmaktadır. Bu iki bankanın KOBİ kredisi niteliğindeki kredilerinin sektörün toplam kredi portföyü içindeki payı % 7.2 seviyesinde bulunmaktadır. Bu iki banka dışında T.Sınai Kalkınma

² Ticari bankalar Eximbank tarafından belirlenen genel limitler dahilinde kullandıkları kredilerin % 30'unu KOBİ'lere kullanılmakla yükümlüdürler. Kullandıramadıkları takdirde bu kaynakların bloke olduğu gibi bankaların KOBİ kredilerine aracılık faaliyetinden elde ettikleri komisyon gelirlerinden de mahrum kalmaktadırlar.

Bankası, Sınai Yatırım Bankası, Emlakbank ve Vakıfbank tarafından da zaman zaman KOBİ'lerin desteklenmesine yönelik kredi imkanları sunulmaktadır.

Belirtilen uygun koşullu kredilerin yanısıra, KOBİ'lere ticari kredi mahiyetinde diğer bankalardan da kredi kullandırılmaktadır. Ancak KOBİ'lere yönelik kredilerin pek çok ülkede % 40 civarında bir paya sahip oldukları düşünüldüğünde, ülkemizde bu oranın oldukça düşük seviyede bulunduğu görülmektedir. Ancak, ekonomideki olumlu gelişmelerin

devamı ile bu oranın daha yüksek seviyelere çıkacağı tahmin edilmektedir.

Para programı ile birlikte enflasyonun indirilmesi yönündeki kararlı yaklaşımlar ve gerçekleştirilen yapısal reformlar sonunda, faiz oranlarının hızla düştüğü ve kar marjlarının daraldığı bankacılık sektörü açısından, imalat sanayiinde büyük bir paya sahip olan KOBİ'ler gözardı edilemeyecek bir kesimi oluşturmaktadır. Bankaların verimli çalışan ve dış pazarlara açılmış KOBİ'lere kullandıracakları krediler, getirili aktiflerinde artışa neden olurken, büyük firmalar nedeniyle oluşan kredi konsantrasyonlarında da azalma sağlayarak, daha güçlü bir aktif yapısı ile faaliyetlerini sürdürmelerine imkan verecektir.

Sonuç olarak, yurtiçi ve yurtdışındaki gelişmeler dikkate alındığında, KOBİ'ler açısından olumlu bir konjonktür içinde olduğumuz görülmektedir. Üretim ve istihdama katkıları ve coğrafya üzerindeki dağılımları ile sosyo - ekonomik açıdan toplumda bir çeşit dinamo görevi yapan KOBİ'ler, yurtiçi ve yurtdışında yaşanan olumlu gelişmeler karşısında ülke ekonomisi açısından büyük bir potansiyel taşımaktadır. Son dönem gelişmelerin, KOBİ'lerin bu potansiyeli değerlendirebilecekleri, büyümeleri ve gelişmeleri için oldukça uygun bir dönemi yarattığı kanısındayım.

Son yıllarda artarak devam eden kurum ve kuruluşların sağlamış oldukları teknik yardım ve danışmanlık hizmetleri, Devlet tarafından sağlanan yatırım teşvikleri, bankalarımız tarafından sağlanan avantajlı krediler, KOBİ'ler açısından bugüne kadar önemli teşvik unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, son dönemde ülkemizde uygulanan istikrar politikası, gerçekleştirilen reformlar, KOBİ'ler açısından en az mevcut teşvikler kadar önem taşımaktadır.

Bu nedenle, KOBİ'lerin bu dönemi çok iyi değerlendirip, teknolojik donanımlarını tamamlamaları, özellikle örgütlenme ve finansal konulardaki sorunlarını gidermeleri, bu firmaların ölçek ekonomilerinden yararlanabilecekleri ve yurtiçinde olduğu kadar yurtdışında da rekabet edebilecekleri bir güce ulaşmaları açısından büyük önem taşımaktadır.